

O návšteve kráľa Madagaskaru v ZOO Bojnice a čo možno neviete o Móricovi Beňovskom.

Príspevok ZOO Bojnice do kampane Madagaskar.

Móric Augustus Beňovský je všeobecne známy dobrodruh a cestovateľ slovenského pôvodu, ktorý sa predovšetkým preslávil desať rokov trvajúcim kralovaním na ostrove Madagaskar. Málokto však vie, že to bol svojho času významný svetobežník a politický dejateľ. O niektorých obdobiach a činoch v jeho živote sa v jeho životopisnom diele od Joža Nižnánskeho vôbec nič nepíše. Rovnako tieto pasáže vynechali aj tvorcovia známeho televízneho seriálu "Vivat Beňovský". Našťastie existuje niekoľko podrobnejších biografíí od popredných nielen slovenských historikov a čosi som pripravil z internetovej encyklopédie Wikipedia.

Keď sme uvažovali nad tým, ako naša zoo prispeje k plánovanej madagaskarskej kampani, jedným z nápadov bolo prizvať populárneho slovenského herca a predstaviteľa hlavnej postavy nekonečne krát opakovaného seriálu Vivat Beňovský, pána Jozefa Adamoviča. Žiaľ, pán Adamovič zo zdravotných dôvodov nemohol v tom období účasť prisľúbiť. A tak sme sa rozhodli nahradiť televízneho Mórica Beňovského hercom z činohry Martinského divadla. Na 1. mája 2007 sme naplánovali slávnostné otvorenie novej sezóny zoo a zároveň otvorenie expozície "Lemurí ostrov" (viac o vzniku expozície v článku Mgr. Mihálovovej, Zborník komisie pre poloopice 2007). Historické pripomenutie nášho slávneho rodáka zabezpečoval návštevníkovi zoo informatívny text na paneli o Madagaskare a Slovensku, ponúkaný aj v anglickej a nemeckej mutácii. Rovnaký text doplňoval bojnickú verziu kampaňového letáku. Jedno celé číslo Zoočasopisu sa venovalo problematike kampane, madagaskarskej fauny a samozrejme aj Móricovi Beňovskému. Na predstavu pridávame niekoľko ilustračných fotografií zo slávnosti otvorenia ostrova, zahájenia sezóny a fotky s novinkami súvisiacimi s kampaňou. Pri ostrove lemurov pribudla menšia sezónna botanická expozícia venovaná madagaskarskej flóre, medzi sukulentmi sa ocitol aj lemur kata z dreva, podobne jeden drevený vari zdobí okraj rámu jedného z trojice panelov kampane. Ale späť k Móricovi. Okrem toho, že bol cestovateľ a dobrodruh stihol tento osvietenec ešte oveľa viac. Len sa o jeho prvenstvách akosi nepíše. Bol aj zdatným spisovateľom, plukovníkom francúzskej armády, veliteľom poľskej armády a rakúskym vojakom. No najvýznamnejšie jeho činy sú tieto:

Bol:

- prvý Európan, ktorý sa plavil v severnom Pacifiku - preskúmal západné pobrežie Aljašky medzi ústím Yukonu a Kuskokwinu, pričom sa plavil pozdĺž ostrova Unimak (Aleuty), a jeho cesta do Macaa bolo prvá známa cesta zo severovýchodného pobrežia na juhovýchodné pobrežie Ázie
- prvý človek, ktorý navštívil štyri kontinenty (Európa, Ázia, Afrika, Amerika)
- prvý človek, ktorý preskúmal Ostrov sv. Vavrinca
- významný prieskumník ostrova Madagaskaru a prvý zjednotiteľ a kráľ Madagaskaru
- prvý slovenský autor celosvetového bestselleru
- prvý Slovák, ktorý zasiahol do vývoja väčšieho počtu krajín (minimálne Poľska, USA, Francúzska, Rakúska a Madagaskaru)

Rok jeho narodenia (1741/1746) je sporný. Narodil sa a svoje detstvo strávil vo Vrbovom. Svoju kariéru začal ako dôstojník rakúskej armády (Slovensko bolo vtedy súčasťou Uhorska, ktoré patrilo do rakúskej monarchie) v sedemročnej vojne. Jeho názory na náboženstvo a vzťah k autoritám spôsobili, že bol nútený opustiť rakúsku monarchiu (teda aj Uhorsko). V roku 1768 sa pridal k poľskému národnému hnutiu proti ruskej intervencii v Poľsku. Rusi ho zajali a internovali v Kazani, neskôr ho poslali do vyhnanstva na Kamčatke (Sibíri). Beňovský odtiaľ ušiel na lodi spolu s ostatnými väzňami a začali objaviteľskú plavbu cez severný Pacifik (bol prvý Európan, ktorý sa tade plavil). V roku 1772 dorazil do Paríža, kde urobil dojem na kráľa Ľudovíta XV. Tento mu ponúkol zastupovať Francúzsko na Madagaskare. V roku 1776 Beňovského na Madagaskare miestni kmeňoví náčelníci zvolili za ampansacabeho (kráľa) Madagaskaru. V tom istom roku sa vrátil do Paríža, kde ho neskôr na príkaz Ľudovíta XVI. povýšili na generála, udelili mu vojenský rad Svätého Ľudovíta a doživotný dôchodok. V roku 1777 sa stal blízkym priateľom Benjamina Franklina (vtedy americký vyslanec vo Francúzsku), ktorý sa stal aj rodinným priateľom Beňovského dvoch dcér. Poznal sa aj s grófom Casimirom

Pulaskim (1748-1779), ktorý v roku 1777 zanesol do (dnešných) USA list od Beňovského, v ktorom americkej revolúcii ponúkol Madagaskar ako základňu pre boj proti Anglicku, čo však Kontinentálny kongres zamietol. V tom čase sa Beňovský obrátil na rakúsky dvor (Mária Terézia) a ponúkol mu svoje služby. Rakúsko, ktoré ho kedysi vyhnalo zo svojho územia, teraz zmenilo názor na presláveného cestovateľa a udelilo mu amnestiu. V zime 1777/1778 sa vrátil na Slovensko do svojho zámku v Beckovskej Vieske, kde okrem iného korešpondoval s francúzskymi úradmi. V roku 1778 ho Mária Terézia osobným listom povýšila na grófa, odmietla však jeho projekty námorného obchodu z Uhorska, najmä zriadenia obchodnej cesty z Komárna do Rijeky. V roku 1778 - 1779 bojoval vo vojne medzi Rakúskom a Pruskom v Prusku.

Nasledovali výpravy do Ameriky. V roku 1779 išiel do Ameriky za Pulaskim a ponúkol svoje služby americkej revolúcii. Dovolili mu bojovať pod velením Pulaskiho v bojoch o Savannah. Pulaski tu zomrel v rukách Beňovského a jeho smrť aj ukončila prvý Beňovského pobyt v Amerike. Do Ameriky sa vrátil v roku 1782, kde sa prostredníctvom Benjamína Franklina stretol s Georgeom Washingtonom a jeho manželkou a ponúkol im, že zhromaždí v Nemecku pre americkú revolúciu vojsko. Na Washingtonov návrh aj znova prepísal a predložil Kontinentálnemu kongresu svoj bývalý návrh, ale vzťahy amerických osád s Britániou sa nečakane zlepšili, takže návrh nebol prijatý. Cestou späť na Slovensko sa zastavil na dnešnom Haiti, kde navštívil Františka Beňovského, svojho brata, ktorý tam bol umiestnený s francúzskou armádnou jednotkou. Späť na Slovensku dostal list od cisára Jozefa II. oprávňujúci ho založiť na Madagaskare rakúsku kolóniu, ktorej by Beňovský bol guvernérom, ale projekt nakoniec z finančných dôvodov nebol schválený.

Keďže nezískal uznanie od Francúzska, Rakúska, ani od USA, obrátil sa na Veľkú Britániu, kde roku 1783 požiadal vládu o povolenie expedície na Madagaskar. V tom istom roku odovzdal svoje po francúzsky písané pamäte Johnovi Hyacinthovi de Magellan (potomkovi rovnomenného slávneho moreplavca), ktorý ich preložil do angličtiny a vydal. Nasledovali preklady do rôznych jazykov (napríklad do nemčiny 1790, slovenčiny roku 1808, do maďarčiny 1888) a kniha sa stala svetovým bestsellerom.

V roku 1784 vymenoval J. H. Magellana za poverenika pre Madagaskarský štát a oprávnil ho konať ako zástupcu vo všetkých hospodárskych a politických záležitostiach na ostrove. V tom istom roku sa vybral na svoju druhú expedíciu na Madagaskar na lodi Intrepid poskytnutej obchodníkmi Messonierom a Zollikoferom, s ktorými sa skontaktoval v Anglicku v Baltimore. Loď musela po ceste núdzovo pristáť v Brazílii. V roku 1785 dorazil na Madagaskar tentokrát ako zástupca Anglicka. Zorganizoval tam vzburu domorodcov proti francúzskej osade Foulpointe. Potom začal budovať hlavné mesto svojej plánovanej „ríše“ - Mauritania (pomenované podľa neho samého) na Cape East (najvýchodnejší bod ostrova). Jeho anglickí a americkí spoločníci dostali v meste pozemky. Z Mauritánie obchodoval s Marylandom a Baltimoreom (v Anglicku), najmä s otrokmi. V roku 1786 nazlostené francúzske námorné ministersvo poslalo na Madagaskar tajnú výpravu, ktorá 23. mája uskutočnila prekvapivý útok. Beňovský zomrel v boji v Mauritánii, kde ho aj pochovali spolu s dvoma ruskými utečencami, ktorí ho sprevádzali od úteku z Kamčatky.

RNDr. Peter Lupták

Tolko z údajov internetovej encyklopédie Wikipedia.

SLOVENSKO a MADAGASKAR

S Madagaskarom je spojený osud známeho Slováka Matúša Mórica Michala Františka Serafína Augusta Beňovského. Tento náš rodák sa narodil 27. septembra 1746 vo Vrbovom a umrel 23. mája 1786 v Mauretánii na Madagaskare. Bol príslušníkom šľachtického rodu. Svoju kariéru začal ako dôstojník rakúskej armády v sedemročnej vojne. V roku 1768 sa pridal k poľskému národnému hnutiu proti ruskej intervencii v Poľsku. Rusi ho zajali a internovali v Kazani, neskôr ho poslali do vyhnanstva na Kamčatke. Tu v pevnosti Boľšoreck zorganizoval vzburu väzňov a ušiel odtiaľ spolu s ostatnými väzňami a začal objaviteľskú plavbu cez severný Pacifik.

V roku 1772 dorazil do Paríža. Kráľ Ľudovít XV. mu ponúkol zastupovanie Francúzska na Madagaskare. Jeho cieľom bolo vybudovať oporný bod na nadviazanie obchodných stykov Francúzska s ostrovmi, zjednotiť časť ostrova zblížiť sa s náčelníkom domorodých kmeňov a títo ho v roku 1776 zvolili za ampansacabreho (kráľa) Madagaskaru. Jeho misia však nebola úspešná. Koncom roku 1776 odcestoval do Francúzska. Na ostrov sa vrátil už v službách USA a vybudoval tu obchodnú osadu Mauretánia. Francúzske ministerstvo námorníctva a kolónií vyslalo na Madagaskar vojsko, ktoré osadu nečakaným útokom dobylo. Tu v roku 1786 Beňovský padol. Dnes na ostrove v meste Tananarive jedna ulica nesie meno tohto hrdinu malgašského ľudu.

Súčasný dvojník Mórica Beňovského otvoril Expozíciu "Lemurí ostrov" v ZOO Bojnice.

SLOVENSKO a MADAGASKAR

S Madagaskarom je spojený osud známeho Slováka Matúša Mórica Michala Františka Serafína Augusta Beňovského. Tento náš rodák sa narodil 27. septembra 1746 vo Vrbovom a umrel 23. mája 1786 v Mauretánii na Madagaskare. Bol príslušníkom šľachtického rodu. Svoju kariéru začal ako dôstojník rakúskej armády v sedemročnej vojne. V roku 1768 sa pridal k poľskému národnému hnutiu proti ruskej intervencii v Poľsku. Rusi ho zajali a internovali v Kazani, neskôr ho poslali do vyhnanstva na Kamčatke. Tu v pevnosti Boľšoreck zorganizoval vzburu väzňov a ušiel odtiaľ spolu s ostatnými väzňami a začal objaviteľskú plavbu cez severný Pacifik.

V roku 1772 dorazil do Paríža. Kráľ Ľudovít XV. mu ponúkol zastupovanie Francúzska na Madagaskare. Jeho cieľom bolo vybudovať oporný bod na nadviazanie obchodných stykov Francúzska s ostrovmi, zjednotiť časť ostrova zblížiť sa s náčelníkom domorodých kmeňov a títo ho v roku 1776 zvolili za ampansacabreho (kráľa) Madagaskaru. Jeho misia však nebola úspešná. Koncom roku 1776 odcestoval do Francúzska. Na ostrov sa vrátil už v službách USA a vybudoval tu obchodnú osadu Mauretánia. Francúzske ministerstvo námorníctva a kolónií vyslalo na Madagaskar vojsko, ktoré osadu nečakaným útokom dobylo. Tu v roku 1786 Beňovský padol. Dnes na ostrove v meste Tananarive jedna ulica nesie meno tohto hrdinu malgašského ľudu.

ZVERATÁ MADAGASKARU V BOJNICKEJ ZOO
ANIMALS OF MADAGASCAR IN BOJNICE ZOO
TIERE MADAGASKARS IM ZOO BOJNICE

Väz veľký (Coracoeca vasa)
Vasa Parrot
Großer Vasa

Lemur vari Červený (Eulemur rufus)
Red Ruffed Lemur
Roter Vari

Lemur vari Čiernobílý (Varecia variegata)
Black-and-White Ruffed Lemur
Schwarz-weißes Vari

Lemur imary (Eulemur macaco)
Black Lemur
Mohrenmaski

Sanzinia madagaskarská (Sanzinia madagascariensis)
Madagascar Hares
Hundskeiffen

Felzuma madagaskarská (Phelsuma madagascariensis grandid)
Giant Madagascar Day Gecko
Großer Madagascar Taggecko

USA
In Antipry Madagaskaru sa vytvoril Madagaskarský národný zoológický záhradník. Jeho zameraním je zaoberať sa výskumom a ochranou živočíšnej ríše. V súčasnosti má zoológický záhradník v Bojniciach 12 druhov zvierat z Madagaskaru, ktoré sú: Lemur vari Čiernobílý, Lemur vari Červený, Lemur vari Čiernobílý, Lemur imary, Felzuma madagaskarská, Sanzinia madagaskarská, Vasa veľký a Hrdina malgašského ľudu.

SLOVAKIA and MADAGASCAR

Madagascar is associated mostly with the destiny of a famous Slovak Matthew Maurice Benyowsky. This voyager was born on 27 September 1746 in Vrbové in Slovakia and died on 23 May 1786 in Mauritania, Madagascar. He was a nobleman who started his career as an officer of the Austrian army in the Seven Years War. In 1768 he joined the Polish national movement to fight Russian intervention in Poland. He was taken prisoner in Kazan and later sent to exile to Kamchatka. Here in the Bolshoreck fortress he organized a prisoner rebellion and escaped. With several prisoners they started the discovery voyage through northern Pacific.

He arrived in Paris in 1772. King Louis XV. offered him a position of a French representative at Madagascar. His objective was to create a base for business cooperation of France and the island. Benyowsky united a part of the island, he got acquainted with the chief of native tribes and in 1776 was by these tribes nominated for an ampansacabre (king) of Madagascar. His mission, however, was not successful. At the end of 1776 he left for France and returned to the island as a USA deputy. He established there Mauritania, a trading colony. French Ministry of Marine and the Colonies unexpectedly sent its army to the Madagascar, the trading colony was conquered and Benyowsky died. Today one of the streets of capital Antananarivo bears the name of this hero of Madagascar.

SLOWAKEI und MADAGASKAR

Mit Madagaskar ist das Schicksal eines berühmten Slowaken namens Moritz Benyowsky verbunden. Dieser unser Geburtiger wurde am 27. September 1746 in Vrbové geboren, starb am 23. Mai 1786 in Mauretania in Madagaskar. Er war ein Mitglied eines adeligen Geschlechtes. Seine Karriere begann als Offizier der österreichischen Armee im Siebenjährigen Krieg. Im Jahre 1768 tritt er der polnischen Nationalbewegung gegen russische Intervention in Polen bei. Er wurde von Russen gefangen genommen und in Kazan interniert, später wurde er in die Verbannung nach Kamtschatka geschickt. Hier organisierte er in der Festung Bolshoretz einen Gefangenenaufstand und floh zusammen mit anderen Gefangenen und begann eine aufdeckende Schifffahrt im Nordpazifik.

Im Jahre 1772 kam er nach Paris an. König Ludwig XV. bot ihm eine Vertretung Frankreichs in Madagaskar. Seine Aufgabe war, einen Stützpunkt zur Anknüpfung des Handelsverkehrs mit Frankreich in Madagaskar zu bauen. Er vereinte einen Inselteil, trat dem Haupt der heimischen Stämme näher und diese wählten ihn im Jahre 1776 für einen Ampansacabre (König) von Madagaskar. Seine Mission war aber nicht erfolgreich. Am Ende des Jahres 1776 fuhr er nach Frankreich ab. Auf die Insel kehrte er schon in Diensten von USA zurück und baute hier eine Handelsiedlung Mauritania. Das französische Marine- und Kolonialministerium schickte nach Madagaskar eine Armee aus, die die Siedlung nach unerwartetem Anfall schlugte. Benyowsky fiel hier im Jahre 1786. Heute ist auf der Insel in der Hauptstadt Antananarivo eine Straße, die den Namen dieses Helden des malgasschen Volkes trägt.

Z trojjazyčného letáka o Slovensku a Madagaskare.

Text: Michal Sloviak (externý spolupracovník ZOO Bojnice)